

Een God, Een Wil

HET GAAT dus in den grond der zaak tusschen Heyns en degenen, die hij bestrijdt, tusschen hem en ons, om de Godsbeschouwing. Dat heeft Heyns goed gezien. 't Verschil tusschen zijn voorstelling en de onze is dan ook niet van minder beteekenis, maar diepgaand. Het is niet waar, dat Heyns en zijn volgelingen en de Protestantsche Gereformeerden eigenlijk zeer goed in één kerkverband kunnen leven, op den grondslag van één en dezelfde belijdenis. Wie het zoo voorstelt mag het goed bedoelen, maar verstaat de zaak toch niet. Dat samenleven in één kerkverband, bij het diepgaand verschil tusschen de beschouwing van Heyns en de onze, niet gaat, heeft 1924 wel bewezen. Voorzover hebben wij op de historie geen kritiek. Alleen maar is het toen niet beslist naar waarheid, wie wel en wie niet een plaats behoorden te hebben in de Kerken, die belijden te staan op den grondslag der Formulieren van Eenigheid. Het diepgaand verschil, waarop wij het oog hebben is in 1924 niet ontstaan; kwam toen slechts tot scherpe openbaring en onvermijdelijk conflict. Het bestond feitelijk altijd in den boezem der Christelijke Gereformeerde Kerken. Maar in 1924 heeft Heyns, die lange jaren zijne Godsbeschouwing, met name zijne twee-willen leer op de Theologische School heeft onder-

wezen, gezegevierd. Niet over ons, want wij staan nog als altijd. Maar wel over degenen, die thans nog in de Christelijke Gereformeerde Kerken van Heyns radikaal verschillen en zich toch niet durven openbaren; die leiders hadden moeten wezen, maar het niet zijn; die het pleit verloren hebben; die zich door de Drie Punten hebben laten binden en Heyns nu wel woordvoerder moeten laten zijn op het stuk der Genade.

Dat is mijn kritiek.

In elk geval staat het van weerszijden wel vast, dat ons verschil loopt over de Godsbeschouwing.

Heyns stelt in God een tweehed; wij ontkennen dit ten stelligste en handhaven zeer beslist, dat God één is.

Heyns leert, het zal thans wel voor ieder duidelijk zijn, dat er in God twee willen zijn, ieder met een eigen en geheel verschillend voorwerp; wij leeren, dat de eenheid Gods eischt, dat Gods wil één is.

Heyns leert, dat volgens den éénen wil in God Hij wil, dat alle menschen zalig worden; volgens den anderen, dat sommigen zalig worden en anderen verloren gaan. Wij leeren, dat God in eenheid van willen, wil, dat de uitverkoren zalig worden, de verworpenen verdoemd worden, en dat Hij nimmer iets anders wil, gewild heeft of zal willen.

Heyns leert, dat er in God conflict is. Wij stemmen toe, dat hij in zijn artikelen tracht te ontkennen, dat hij dit doet; hij leert het toch metterdaad. De eene wil is in God in conflict met den anderen. De wil van Zijn besluit staat tegenover den wil van Zijn natuur. Maar de eerste werd bepaald door omstandigheden bui-

ten God. Vandaar, dat de laatste niet uitgevoerd kan worden. God wil wel gaarne alle menschen zalig maken, maar in Zijn besluit werd Hij door toestanden in Zijne schepping bepaald en daarom heeft Hij besloten, om slechts de uitverkorenen te redden. Dit heeft Heyns ons geleerd door zijn voorbeeld van den vredelievenden koning, die tegen zijn natuur in gedwongen wordt oorlog te voeren.

Natuurlijk wint Heyns hier niets mee, wat de zaligheid betreft. Want feit is dan toch, dat die koning oorlog voert en geen vrede sluit. En feit is ook, dat die koning dien oorlog wel zeer bepaald wil onder de omstandigheden. Of, om van het beeld af te stappen, feit is, dat God, onder de omstandigheden wel zeer bepaald de redding der uitverkorenen en de verdoemenis der verworpenen wil; en feit is, dat onder de bestaande omstandigheden God de zaligheid van alle menschen toch niet wil, volgens Heyns. Als ge dus Heyns vraagt, of er volgens zijne voorstelling ook maar één mensch meer zalig wordt dan volgens mijne voorstelling, dan zegt Heyns: neen. En feit is ook, dat als ge Heyns vraagt, of het getal dergenen, die zalig worden en dergenen, die verdoemd worden, volkomen in overeenstemming is met Gods wil, dan zegt hij: ja, maar niet volgens dien anderen wil, want God zou het gaarne anders willen, maar zijn wil is door omstandigheden bepaald.

Maar, ofschoon Heyns hier niets mee wint, hij verliest God. Want Hij leert, dat er in God conflict is tusschen den wil van Zijn besluit en den wil van Zijn natuur; dus tusschen Gods Wezen en Zijn besluiten. Als

die koning besluit om oorlog te voeren, dan gaat dit tegen zijn natuur in, volgens Heyns. En als God besluit om sommigen te verwerpen, dan gaat dit tegen den wil Zijner natuur in. En met deze voorstelling, die ik metterdaad een zeer ernstige ketterij acht, waarvan ik niet alleen beweer, dat ze in het hoofd van een Gereformeerde mensch niet *moest* opkomen, maar ook, dat ze in een Gereformeerd hoofd niet *kan* opkomen, heeft Heyns God, die waarlijk God is, verloren.

Behalve dan ook, dat Heyns enkele Schriftuurplaatsen aanhaalt, waarin Gods Woord schijnt te leeren, voor wie zeer oppervlakkig leest, dat God wil dat alle menschen zalig zullen worden, doch welke deze beteekenis ook zeer zeker niet kunnen hebben, komt Heyns met geen enkel bewijs voor zijn twee-willen leer uit de Heilige Schrift. Heyns beschuldigt zijne tegenstanders keer op keer van rationalisme, doch zijn eigen redeneering is zoo rationalistisch mogelijk.

Om hem echter goed duidelijk te maken, hoe zeer hij zich in onze methode heeft vergist, zullen we ons stiptelijk aan de Schrift houden. We zullen duidelijk maken:

1. Dat al wat de Heilige Schrift ons leert aangaande God in Zijn Wezen en natuur en werken de voorstelling als zouden er twee willen in God zijn, die in conflict staan met elkander, ten eenenmale veroordeelt en dat Gods Woord de volstrekke eenheid, onafhankelijkheid, en onveranderlijkheid Gods leert.

2. Dat de Schrift niet slechts leert, dat God niet de zaligheid van allen wil, maar ook, dat Hij, geheel in

overeenstemming met Zijn natuur en wezen, de verdoe-
menis der goddelooze verworpenen wil.

3. Dat de teksten, die Heyns aanhaalt om te be-
wijzen, dat er ook een andere wil in God is, volgens
welken Hij de zaligheid van alle menschen zou willen,
dit in geenen deele leeren en dat zelfs Heyns op zijn
eigen standpunt die exegese onmogelijk kan handhaven.

Gods Woord leert ons, dat God één is.

Deut. 4:35: U is het getoond, opdat gij wetet, dat
de Heere die God is en er is niemand meer dan Hij
alleen.

Deut. 4:39: Zoo zult gij heden weten en in uw hart
hervatten, dat de Heere die God is, boven in den hemel
en onder op de aarde en niemand meer.

Deut. 6:4: Hoor Israel! de Heere onze God is een
éénig Heere!

Ps. 18:32: Want wie is God behalve de Heere? en
wie is een rotssteen dan alleen onze God?

Jes. 43:10-13: Gijlieden zijt Mijne getuigen, spreekt
de Heere, en Mijn knecht, dien ik verkoren heb, opdat
gij het weet en Mij gelooft en verstaat, dat Ik Dezelve
ben, dat voor Mij geen God geformeerd is, en na Mij
geen zijn zal. Ik, Ik ben de Heere, en er is geen Hei-
land behalve Mij. Ik heb verkondigd en Ik heb verlost,
en Ik heb het doen hooren, en geen vreemd god was
onder ulieden; en gij zijt Mijne getuigen, spreekt de
Heere, dat Ik God ben. Ook eer de dag was ben Ik, en
er is niemand, die uit Mijne hand redden kan; Ik zal
werken en wie zal het keeren?

Jes. 45:5: Ik ben de Heere en niemand meer; buiten

Mij is er geen God; Ik zal u gorden, hoewel gij Mij niet kent.

Jes. 45:6: Opdat men wete van den opgang der zon en van den ondergang, dat er buiten Mij niets is; Ik ben de Heere en niemand meer.

Jes. 45:7: Ik formeer het licht en schep de duisternis; Ik maak den vrede en schep het kwaad; Ik de Heere doe al deze dingen.

Jes. 45:18: Want alzoo zegt de Heere, Die de hemelen geschapen heeft, die God, Die de aarde geformeerd heeft, en Die ze gemaakt heeft; Hij heeft ze bevestigd; Hij heeft ze niet geschapen, dat ze ledig zijn zoude, maar heeft ze geformeerd, opdat men daarin wonen zou: Ik ben de Heere en niemand meer.

Jes. 45:21: Verkondigt en treedt hiertoe, ja, beraadslaagt samen; wie heeft dat laten hooren van oudsher? wie heeft dat van toen aan verkondigd? Ben Ik het niet, de Heere? en er is geen God behalve Mij, een rechtvaardig God en een Heiland; niemand is er dan Ik.

God is ook de volstrekt souvereine en onafhankelijke.

Deut. 32:39: Ziet nu, dat Ik die ben en geen God met Mij is. Ik dood en maak levend; Ik versla en Ik heel; en er is niemand, die uit Mijne hand redt.

Dan. 4:35: En al de inwoners der aarde zijn als niets geacht en Hij doet naar Zijnen wil met het heir des hemels en met de inwoners der aarde en er is niemand, die Zijne hand afslaan en tot Hem zeggen kan: wat doet Gij?

Ps. 33:11: Maar de raad des Heeren bestaat in eeu-

wigheid; de gedachten Zijns harten van geslacht tot geslacht.

Spr. 16:4: De Heere heeft alles gewrocht om Zijns Zelfs wil; ja ook den goddelooze tot den dag des kwaads.

Jes. 46:10: Die zegt: Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen.

Rom. 9:18: Zoo ontfermt Hij Zich dan diens Hij wil en Hij verhardt dien Hij wil.

Rom. 11:34-36: Want wie heeft den zin des Heeren gekend of wie is Zijn raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst gegeven en het zal hem wedervergouden worden? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, amen.

Eph. 1:11: Die alle dingen werkt naar den raad van Zijnen wil.

En God is ook de volstrekt onveranderlijke:

I Sam. 15:29: En ook liegt Hij, die de overwinning van Israel is, niet; want Hij is geen mensch, dat Hem iets berouwen zou.

Mal. 3:6: Want Ik, de Heere, wordt niet veranderd; daarom zijt gij, o kinderen Jakobs! niet verteerd.

Jak. 1:17: Alle goede gave en alle volmaakte gifte is van boven, van den Vader der lichten afkomende, bij Welken geen verandering is of schaduw van omkeering.

We zullen uit deze teksten geen conclusies trekken, om alle mogelijkheid, dat Heyns ons zou beschuldigen van rationalisme te ondervangen. We wijzen er slechts op, dat deze Schriftuurplaatsen, die heel gemakkelijk

kunnen worden vermenigvuldigd, ons het volgende leeren:

1. Dat God één is. Hij is één als God. Hierop leggen juist al deze plaatsen nadruk. Hij is de Heere in den hemel en op aarde. Hij is God en Hij is één. Een eenig Heere is Hij. Dat wil zeggen, dat Hij in Wezen één is, dat Hij één is in Zijn natuur, in verstand en wil; dat Hij één is in Zijne deugden, want Hij is liefde, licht, leven, etc.; dat Hij één is in Zijne werken; en dat Hij ook absoluut één is wat de betrekking betreft tusschen Zijn Wezen, Natuur, Willen en Denken, Deugden en Werken. Er is in God geen tweeheid of meervoud. Want Hij is God en Hij is één. Daarom is er in God ook geen tweespalt, geen conflict. Er is in Hem de meest volkomene harmonie tusschen Zijn Wezen en Natuur, Zijn willen en Zijn werken. Hij is de Absolute. Daarom kunnen er in Hem nooit twee willen zijn, nog veel minder kan er conflict bestaan tusschen twee veronderstelde willen in Hem. Het kan nooit zoo zijn, dat er in God een wil van Zijn natuur is, waartegen de wil van Zijn besluit zou strijden. Heyns stemt mij dit natuurlijk toe. Ook zal hij zich wel wachten dit rationalisme te noemen, want het is niemand minder dan de levende God Zelf, Die dit alles van Zichzelf openbaart. Maar dit toestemmende zal Heyns zeggen: ja, maar, dat God één is in Wezen en Natuur, in verstand en willen, zegt nog niet, dat Hij ook geen twee kan zijn in willen. Daarop antwoord ik: a. Dat het dit voor mij en voor elk verstandig mensch wel zegt. Alleen op het standpunt, dat we door de zonde

eigenlijk krankzinnig zijn geworden, kan het tegendeel worden gehandhaafd. b. Dat het dan toch in elk geval op den weg van Heyns ligt om uit de Schrift te bewijzen, dat God ook twee is en dat er in God twee willen zijn. Ik kan hier aan toevoegen, dat dit alles ook in overeenstemming is met het eerste en meest fundamentele artikel van onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis: Wij gelooven allen met het hart en belijden met den mond, dat er is *een eenig en eenvoudig* geestelijk Wezen, hetwelk wij God noemen. De twee-willen leer van Heyns tast dit fundamentele beginsel aan. Want als er in God twee willen zijn, dan is Hij niet één, noch eenvoudig.

2. Dat God alleen God is. Ook dit wordt in de teksten boven aangehaald zeer stellig en met grooten nadruk geleerd. God is in Zichzelven één, een eenig Heere. Want Drie zijn er, die getuigen in den hemel en deze Drie zijn Eén. Maar Hij is ook alleen God. Er is niemand behalve Hem. Buiten Hem, naast Hem, boven Hem, onder Hem is er geen God. Ook dit is zeer duidelijk. Maar als God alleen God is, als er geen God naast Hem of boven Hem, of zelfs onder Hem is, dan wordt Hij ook door absoluut niets buiten Zichzelven bepaald in hemel of op aarde. Ook de schepping bepaalt God niet. In geen enkel opzicht kan het werk Zijner handen Hem beperken in Zijn alleen-God zijn. Heyns leert dit echter wel. Hierdoor wil hij juist verklaren, hoe het mogelijk is, dat God den wil Zijner natuur niet uitvoert, dat Zijn wil des besluits anders is dan Zijn wezenswil. God wordt beperkt door iets buiten Hem,

door toestanden in de schepping. Doch indien dit waar is, dan is datgene, wat God beperkt of bepaald heeft en nog beperkt en bepaalt, juist God naast of boven Hem. En de Schrift leert in de allerduidelijkste taal, dat dit juist niet het geval is. Ook de dingen buiten Hem doen van Zijn volstrekt alleen God-zijn absoluut niets af. Hiermede is ook de mogelijke opmerking afgesneden, dat God Zichzelve heeft laten beperken door Zijne werken. Niet alleen is dit opzichzelf reeds onzin, maar ook leeren de boven aangehaalde teksten juist ten stelligste, dat dit niet het geval is. Hij heeft juist Zichzelve niet willen beperken, ook niet door de werken Zijner handen, ook niet door den vrijen wil des menschen, ook niet door de zonde, maar gewild, dat alle Zijne werken juist zouden verkondigen, dat Hij alleen God is. Het moest eigenlijk onnoodig wezen om de ketterij nog te bestrijden, dat God door iets buiten Zichzelve kan worden bepaald. Maar, waar dit inderdaad noodig is geworden, en om alle mogelijkheid van de beschuldiging van rationalisme af te snijden, wijzen we eenvoudig op de Heilige Schrift. God is één, en Hij is alléén God!

3. Voorts leeren de teksten boven aangehaald, dat er zulk een conflict tusschen Gods besluit en Zijn wezenswil, als Heyns wil stellen, juist niet bestaat, maar dat Hij juist Zijn besluit van eeuwigheid gemaakt heeft in overeenstemming met Zijn wil en wezen. Immers, in de eerste plaats leeren ons die teksten, dat God alles heeft gewrocht om Zijns zelfs wil. En om alle mogelijkheid af te snijden, dat we hierop toch een

uitzondering zouden maken, voegt Gods Woord er aan toe: zelfs den goddelooze tot den dag des kwaads! Dat wil zeggen, dat God Zichzelven op het hoogst bemint als het hoogste en het eenigste Goed, dat Hij Zichzelven daarom wil met geheel Zijn wezen en natuur, met geheel Zijn verstand en wil, dat Hij Zichzelven zoekt en verheerlijkt in Zichzelven, maar ook in Zijn besluiten en in al de werken Zijner handen, zelfs in de goddeloozen. Ik behoef er niet op te wijzen, dat deze gedachte in de Schrift menigvuldiglijk voorkomt. Hij doet alle dingen om Zijns Naams wil, zoo zegt de Schrift overal. Maar, indien dit zoo is, hoe kan Heyns dan zeggen, dat er conflict zou bestaan tusschen den wil van Zijn besluit en den wil Zijner natuur? Juist in volkomene harmonie met Zijn wezenswil, volgens denwelken Hij Zichzelven wil, is Zijn raad. In de tweede plaats leeren ons deze plaatsens ook, dat Gods raad juist Zijn *welbehagen* is. Zijn raad zal bestaan en Hij zal al Zijn *welbehagen* doen. De raad des Heeren bestaat in der eeuwigheid, de gedachten Zijns harten van geslacht tot geslacht. En wie heeft Hem ook raad gegeven? De raad des Heeren is dus Zijn *welbehagen*. Hij heeft behagen in Zijn besluiten. Als die koning, waarop Heyns in zijn voorbeeld wijst, oorlog verklaart, dan heeft hij daarin geen behagen, want hij is een vredelievend vorst en de oorlog wordt hem opgedrongen. En als God zoo is, als Heyns Hem wil voorstellen, dan heeft Hij er eigenlijk behagen in, om alle menschen zalig te maken; dat het anders staat in Zijn raad is niet Zijn behagen. Zoo wordt immers ook de

tekst uit Ezech. 33 verklaard. God heeft geen lust in den dood van eenig zondaar. Hij wil ze gaarne allen redden. Maar, als Gods raad Zijn behagen is, en als Hij alle dingen doet om Zichzelfs wil, en als Hij ook den goddelooze maakt om Zijn welbehagen tot den dag des kwaads, dan is de voorstelling van Heyns zeker door de Heilige Schrift veroordeeld. Heyns redeneert, op rationalistische wijze een conclusie trekkend uit enkele verkeerd begrepen teksten, lijnrecht tegen de Schrift in.

4. Verder leert ons Gods Woord hier, dat Jehova ook de volstrekt onveranderlijke is. Hij liegt niet. Hem berouwt niets. Hij wordt niet veranderd. Er is bij Hem geen verandering of schaduw van omkeering. Hij neemt niet toe of af. Hij is immers de Eeuwige. Eeuwiglijk is Hij Dezelfde en leeft Hij Zijn Goddelijk volmaakt leven in al zijn oneindige volheid voortdurend. Alles, om menschelijkerwijze te spreken, wat God is, is Hij eeuwiglijk. Al, wat Hij ooit denkt en wil, denkt en wil Hij eeuwiglijk en volkomenlijk. Er komt bij Zijn willen, noch met betrekking tot Zichzelfen, noch met betrekking tot de schepping, nooit iets bij. Daarom is er in Hem geen verandering of schaduw van omkeering. Maar in de Godsbeschouwing van Heyns is dit anders. Naar Zijn wezenswil, den wil Zijner natuur, wil Hij alle menschen zalig maken. Maar er komt iets bij, van buiten af, uit de schepping en God wordt in Zijn willen veranderd, zoodat Hij niet besluit, wat Hij wil. Ook in dit opzicht veroordeelt de Heilige Schrift de beschouwing van Heyns ten stelligste.

5. Eindelijk mag ik er ook nog op wijzen, dat bovenstaande Schriftuurplaatsen ook met alle nadruk leeren, dat God ook volkomenlijk doet al, wat Hem behaagt. Er is geen God met Hem. Hij doodt en maakt levend, Hij verslaat en Hij heelt, en er is niemand, die uit Zijne hand redt. Al de inwoners der aarde zijn bij Hem als niets geacht en Hij doet naar Zijnen wil met het heir des hemels en met de inwoners der aarde en er is niemand, die Zijne hand kan afslaan of tot Hem zeggen: wat doet Gij? Hij formeert de duisternis zoo- wel als het licht, het goede en het kwade. Hij werkt alle dingen naar den raad Zijns willens. Onze God is in den hemel, Hij doet al wat Hem behaagt. Uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Doch, indien dit zoo is, hoe zouden er dan twee willen in God zijn, die met elkander in conflict komen? Hoe zou er dan toch iets zijn in hemel of op aarde, waardoor de eeuwige en onveranderlijke God bepaald of beperkt zou worden? Het is duidelijk, dat de voorstelling van Heyns de Schrift aantast.

Zoo komen we dan, niet op grond van eene rationalistische redeneering, maar der Heilige Schrift zelve, tot de volgende slotsom. God is één. Eén in wezen en natuur, in verstand en wil. En Hij is alleen God. Door niets of niemand is Hij bepaald, dan door Zijn eigen eenvoudig wezen en Zijn eenvoudigen wil in Zijne besluiten. En waar Hij alle dingen doet om Zichzelfs wil, om Zijns Naams wil, daar zijn ook die besluiten geheel in overeenstemming met Zijn natuur, met Zijn verstand en wil. Het zijn de gedachten Zijns harten. Het

besluit is Zijn welbehagen. En waar Hij de absoluut onafhankelijke is, niet alleen in Zijn raad, maar ook in Zijne werken in den tijd, daar zijn ook die werken in volkomen overeenstemming met Zijn besluit. Gods werken in den tijd zijn volkomen één met Zijn raad; Zijn raad is volkomen één met Zijn wil; Zijn wil is volkomen één met Zijn Wezen. Daar is nergens een tweehed in heel de openbaring Gods, nog veel minder conflict. En de voorstelling van Heyns is juist de dwaling, waartegen de Schrift overal en altijd ernstig waarschuwt. Ik ben God en niemand meer! Dat is de grondtoon der Schrift.

Daarom zouden wij dan ook in allen ernst Heyns willen bidden, om toch van zijn standpunt terug te komen, om te herroepen, wat hij geschreven heeft van God, om niet langer de Schrift tegen te spreken en vol te houden, dat er in God een tweehed is. Hij zal thans in elk geval wel moeten toestemmen, dat hij wat al te licht oordeelde over zijne tegenstanders, toen hij ze zoo maar van 't lijf meende te kunnen schudden door een ongemotiveerde beschuldiging van een rationalistische conclusie te trekken uit een enkel vooropgesteld dogma. Neen, waarlijk professor Heyns, het gaat niet om een enkele conclusie. Het gaat niet, om wat de menschelijke rede van God zou kunnen poneeren. Het gaat om heel de Schrift. Het gaat om hetgeen de gansche Schrift ons openbaart van den levenden God. En het is om van te rillen, als ik lees, wat Heyns schrijft van den alleen-heerlijken God.